

**Užvaldanti
kaip Mario Puzo Krikštaitėvis
Dagens Nyheter**

Geniali vagystė

**Anton
Svensson**

baltos lankos

Anton Svensson

Geniali vagystė

romanas

Iš švedų kalbos vertė Simona Padvelskytė

baltos lankos

„jei galiu pasikeisti aš,
gali ir tu“

VOS PASTEBIMAS KELIO ženklas pasitiko jį, likus porai šimtų metrų iki tikslo, – pritvirtintas prie dviejų metalinių strypų, jis užsispyręs rodė sukti kairėn.

KALĖJIMAS — 2 KM.

Lengvai pristabdė ir staigiai suktelėjo. Pasukęs atsirėmė į nusėdėtą, gerokai per minkštą vairuotojo sėdynę, susmego, tarsi ši būtų buvusi bedugnė, jo sunkus kūnas grimzdo gilyn, į nebūtį.

Pokytis.

Kai nebe pajėgi ilgiau bėgti. Kai neberandi namų, o galbūt nė nebežinai, kur jie yra.

Pokytis anksčiau ar vėliau tampa vieninteliu būdu judėti pirmyn, tuo jis buvo visiškai įsitikinęs.

Lygiai kaip buvo įsitikinęs, kad vingiuotas šalutinis kelias, kuriuo važiavo, pasibaigs ties septynių metrų aukščio siena. Storas betono sluoksnis, kuris taip ilgai laikė įkalinęs, šį rytą pavirs naujo etapo, jų gyvenimo drauge, simboliu.

Jis pastatė automobilį tuščioje kalėjimo automobilių aikštelėje, skirtoje svečiams, pačiame tolimiausiame kampe, ir nuleido langą, kad įleistų gaivaus oro. Tačiau to nepakako, jam reikėjo daugiau, tad atlapojo dureles ir iškišo kairę koją. Cheminiu būdu išvalyto šiurkščios medžiagos kostiumo klešnę pagavo lengvas balandžio vėjelis, o ryte nublizgintas batas ėmė trepsėti į sausą asfaltą.

Iš džeržgiančio automobilio radijo, aplink kurį kyšojo palaidi laidai, sklido niekuo neišsiskirianti daina. Jis palinko arčiau prietaisų

skydelio, kad jį išjungtų. Kvėpavo lėtai ir giliai, užsimerkė ir taip sėdėjo tol, kol žaižaruojantys spalvoti taškeliai po vokais pradingo, – paniręs į visišką ramybę girdėjo paukščių čiulbesį, srovenantį iš miško, – šis plytėjo ten, kur baigėsi kalėjimo siena.

8.22.

Liko trisdešimt aštuonios minutės.

Šitam metalo lauže neveikė beveik niekas, tačiau laikrodžiu galėjai pasikliauti.

O ir pats laikas, kuris paprastai jį persekiojo, kėlė nerimą ir viską supainiodavo, šiandien buvo esminis – jis netgi pasiryžo atvykti laiku. Laiku? Ką, po paraliais, reiškia laiku? Laiku yra 09.00 balandžio trečiąją. Daugybę metų joks laiko tarpas jam nėra buvęs toks svarbus.

Ankstyvo pavasario saulė sulig kiekviena minute švietė vis ryškiau, savo aštrius spindulius mesdama ant vienišo automobilio keturiasdešimt kilometrų į šiaurę nuo Stokholmo. Šviesa krito ant neplautų langų, skverbėsi per sluoksnį ant juos nugulusio purvo. Ivanas nuleido saulės skydelį ir apžvelgė kalėjimo sieną vainikuojančią spygliuotą vielą. Esterokero kalėjimas. Vienas iš tų, kuriuose paskutinį bausmės etapą atlieka nuteistieji ilgai kalėti ir itin pavojingi visuomenei individai.

Ir kuo ilgiau jis į ją spoksojo, tuo darėsi akivaizdžiau – ši sumauta siena išties šlykšti. Šoninės sienos, nutįsusios be galo toli, buvo pilkos, kaip ir užpakalinė, tačiau priekinė išdažyta ryškia, rėksminga raudona. Tarsi tai galėtų pradžiuginti lankytoją. Iš tikrųjų jam nusišpjaut į spalvas. Šiuo metu svarbu buvo tik viena – kalėjimo vartai ir plieninės durys, kurioms atsivėrus išeis jo vyriausias sūnus. Ir būtent tuo momentu, kai ką tik buvęs užrakintas žmogus žengia savo pirmuosius žingsnius laisvėje, kaip tik tada jis ar ji apsisprendžia – ne tūnodamas ten viduje, už sienų aiškiai mąstyti neįmanoma. Jis pats, negalėdamas ten vartoti alkoholio, gėrė marmalą, kurio skonis buvo tarsi suplaktų pelėsių ir šlapimo, – apelsinų sultis, sumaišytas su supuvusiais obuoliais ir suplėkusia duona, kurią raugino už radiatoriaus. Bet kai prieš dvejus metus jis žengė *savo* pirmuosius žingsnius laisvėje, apsisprendė – daugiau nė lašo. Ir jam pavyko. Nereikėjo nei

klouniškų susitikimų ar stebuklingų metodų, nei sėdėti rate susikibus rankomis ir dainuoti.

Gal jie ir buvo užrakinę Ivaną Duvnjaką, bet jiems nepavyko jo palaužti. Jeigu gali pasikeisti tėvas, gali ir sūnus. Būtent tai netrukus ir įvyks, kai Leo atvers plienines duris raudonoje sienoje. Tėtis gali padaryti klaidų, kai sūnus mažas. Tačiau viską įmanoma ištaisyti šiam suaugus.

Nuo to paties nuožulnaus, vingiuoto šalutinio kelio atskriejo variklio burzginas.

Automobilis važiavo taip tyliai, kad beveik neužgožė paukščių čiulbesio. Nedidelis, japoniškas, neatrodė labai naujas, bet itin kruopščiai nuplautas, jo mėlynumas net švietė. Langai išblizginti, pro juos žiūrint akys neįskaustų. Jis sustojo kitame automobilių aikštelės gale, ir Ivanas ištempė kaklą – priekinėse automobilio sėdynėse sušmėžavo moteris ir vyras. Dar vieni lankytojai, atvažiavę pasitikti išsiilgto artimojo, – juos paprastai paleisdavo tokiu metu. Tik, po velnių, niekas nėra laukęs jo, paskutinius du kartus nepasirodė net jo trijų vaikų motina.

Moteris sėdėjo keleivio vietoje, ant galvos ryšėjo mėlynai ir baltai taškuotą šalį, buvo su tamsiais akiniais nuo saulės ir, kiek matė, vilkėjo paltą. Vyras vairuotojo sėdynėje atrodė tamsaus gymio, kiek per ilgais plaukais, šie jau prašėsi pakerpami, tačiau šiomis dienomis taip atrodo daugelis.

Laikrodis prietaisų skydelyje rodė 08.33. Liko dvidešimt septynios minutės.

Dar daug gražaus laiko.

Ivanas perbraukė ranka plaukus, praskėsti pirštai atstojo retas šukas, ir žvilgtelėjo į užpakalinio vaizdo veidrodėlį – atrodyti gerai jam nebuvo tiek svarbu, bet tai, kas vyko jo viduje, tasai pokytis turėjo atsispindėti ir išorėje.

Ką tik atvykusio automobilio durelės atsidarė ir iš jo išlipo moteris. Ji priėjo prie kalėjimo sienos, tiesiog atsistojo ir ėmė laukti – rankas sukryžjavusi ant krūtinės, tolygiai įsispyrusi abiem kojom, įrėmusi tvirtą ir ryžtingą žvilgsnį į vartus.

Ir staiga jis suprato.

Jai net nereikėjo nusiimti akinių nuo saulės.

Jis tiksliai žinojo, kas ji tokia. Ir ko ji laukia.

Aštuoniolika metų – prabėgęs laikas, kuris jam neberūpėjo. Praėjo aštuoniolika metų, o jos kojos buvo tokios pat tvirtos, žvilgsnis – irgi, lygiai taip pat ji stovėjo ir žiūrėjo, kai jis, atidaręs jos namų duris ir praėjęs pro judviejų vaikus, virtuvėje ėmė ją talžyti, nes troško jos mirties.

Brit Mari.

Jausmai niekur nedingsta. Neapykanta miega letargo miegu tarsi pavojingas virusas, kad paskui – kai mažiausiai to tikiesi – išplistų ir sprogtų, užiebtą keleto minčių.

Tąkart jis stovėjo laiptinėje, laikydamas pirštą prie plastikinio juodo durų skambučio, ir galėjo rinktis. Pasirinko *neapsisukti, negrižti* laiptais į apačią. Bet šiandien jis pasielgtų kitaip. Įdomu, ar ji taip pat.

Ivanas dar labiau ištempė kaklą, krumpliais patrynė nešvarų stiklą, kad bent šiek tiek nukrapštytų tai, kas buvo prikibę iš vidaus. Dabar galėjo kiek geriau įžiūrėti kitoje mašinoje sėdintį vyrą ir pajuto, lyg kas gniaužtų plaučius, – kylanti neapykanta, kurią, jis žinojo, privalu suvaldyti. Šis jausmas seniai nebuvo jo aplankęs, bent jau ne toks stiprus kaip dabar, – visu kūnu įsitempęs tik ir laukė, kol galės išlipti laukan ir žengti prie Brit Mari, prie vyro automobilyje, kuris tarėsi laukias *Ivano* sūnaus. Jis norėjo pažiūrėti tam išgamai į akis, perprasti Brit Mari, suvokti, kiek per šiuos metus ji pasikeitė: juk partnerio pasirinkimas atskleidžia tave patį.

Dar vienas žvilgsnis į veidrodėlį, praskėstais pirštais per plaukus. Švarko apykaklė turi būti atlenkta, o juodi marškiniai tvarkingai sukišti į kelnes.

Kad ir kiek visko nutiko, kad ir kas nutiktų ateityje, jie priklausė vienas kitam.

Buvo supančioti.

Amžiams susieti per vaikus.

Atsakomybė – šeimai. Pasitikėjimas – šeima. Drauge prieš išorinį pasaulį.

Jis išlipo iš automobilio ir ėmė eiti. Jei ji ten stovi, tuomet ir sūnaus tikrasis tėtis turi būti arčiau vartų nei naujasis vyras savo švarutėliame japoniškame automobilyje. Naujas vyras? Kodėl jinaį jį čia atsivilko? Ką jis, velniai rautų, žino apie tai, kaip kalėjimas paveikia žmogų? Kiek kartų jam teko traukti asmeninius daiktus iš kartoninės dėžės dugno, kad galėtų įžengti į pasikeitusią realybę?

Nieko jis nežino. Bailys, besislepiantis automobilyje.

Ivanas žengė sienos ir vartų link, bet tuojuo susivokė eiti platesniais žingsniais – labiau pasitikinčiai. Nors viduje ir kunkuliavo, iš išorės turėjo atrodyti ramus, neskubėti, neatrodyti agresyvus, kiekviename žingsnyje turėjai justį ramybę. Ramybę, kuria alsavo visas jo naujasis „aš“.

Jam magėjo pasukti galvą šiek tiek į šoną ir žvilgtelėti į automobilį, tačiau ji neturėjo suprasti, kaip labai jam tai rūpi. Galbūt ilgaplaukis išlįstų iš automobilio, pamatęs, kad buvęs vyras su ja kalbasi, ji garantuotai jam papasakojo apie Ivaną viską – ar greičiau tai, koks, jos manymu, Ivanas buvo.

Brit Mari.

Tokia tvirta stovi šalimais plieninių vartų, kurie netrukus prasivers ir išleis jūdviejų sūnų. Ivanas priėjo arčiau, bet ne per arti, dar ne, jis atsistojo priešais kitą vartų pusę – pirmiausia norėjo pažiūrėti, kaip ji reaguos.

Nė žodžio.

Nepažvelgė net akies krašteliu.

Stovėjo tarsi vaškinė lėlė ir tylėjo, žiūrėdama šalin.

– Aš... aš pasikeičiau, Brit Mari.

Tarytum jo čia nė nebūtų. Tarytum nebūtų pakakę šitiek tylos metų.

– Be to, tavęs tenai nebuvo, Brit Mari, tame name, kai mus sugavo.

Smarki pūga. Automobilis, kuriuo jie spruko, bejėgiškai nulėkęs į griovį. Vasarnamis, apsuptas policijos pajėgų.

– Bet aš ten buvau. Kai visa tai nutiko. Girdi, Brit Mari? Jei aš nebūčiau... Pirmą kartą gyvenime, Brit Mari, atsidūriau netinkamoj vietoj netinkamu laiku, tačiau pasielgiau tinkamai.

Ir per ilgai tempiau. Per ilgai.

– Leo niekada nebūtų pasidavęs, tu tai žinai. Mūsų vyriausias sūnus nebūtų išgyvenęs. Girdi, ką sakau, Brit Mari?

– Ivanai!

Ji kreipėsi į jį. Jis egzistuoja – vėl.

– Mielasis, ar tuo... ar *tu* esi įtikėjęs? Kad pajėgtum pats save pakęsti? Ivanai, niekam tu neužkirtai kelio! Jei nebūtum buvęs toks, koks buvai, kai jie augo... dievulėliau, Leo niekada nebūtų apiplėšęs nė vieno banko! Nebūtų atsidūręs apleistame vasarnamyje, apsup-tame elitinių policininkų, – ir dar tavo draugijoje!

Ji nenusiėmė akinių nuo saulės, tačiau jis buvo tikras, kad skrodžia jį žvilgsniu.

– Feliksas su Vincentu irgi nebūtų sėdę už grotų.

Ivanas ėmė artintis prie jos, dabar juos skyrė tik pusė šių milžiniš-
kų vartų. Per plieninių grotų tarpus jis matė šmėkščiojant pagrindinį
apsaugos punktą, taip pat įėjimą ir išėjimą iš kalėjimo.

– Tai, kas tada nutiko, Ivanai, pirmaisiais metais, kai berniukai
buvo dar maži... tuo metu juos formavo... tam tikros *aplinkybės*. Kai
tu mėginai suburti prakeiktą klaną!

Kol ji kalbėjo, jis priėjo dar arčiau, dabar juos skyrė koks metras,
ne daugiau.

Ji neparodė, kad būtų nors truputėlį išsigandusi. Ryžtas. Tai viskas,
ką galėjai matyti.

– Bet tu nepasidavei! Tau būtinai reikėjo tęsti, sekti iš paskos,
įsibrauti į mano naują gyvenimą. Ir tada, būtent tada, Ivanai, kai
mėginai mane mirtinai uždaužyti savo paties sūnums matant, šios
aplinkybės virto visa ko *geneze*.

– Geneze? Koks sumautas žodis. Ar tai šitaip tu kalbi pastaruoju
metu?

– Tai tu jį į visa tai įtraukei, Ivanai!

– Klausyk, mes nė velnio dabar nestovėtume priešais kalėjimo
sieną laukdami savo vyriausio sūnaus, jeigu *tu* nebūtum išardžiusi
šeimos.

Buvo sunku įžiūrėti, ar ji vis dar graži, ar prabėgę metai paliko gilų pėdsaką. Šalis slėpė kaktą, o saulės akiniai dengė didžiumą skruostų. Bent jau siauros lūpos atrodė visiškai nepasikeitusios, ji ir seniau tvirtai jas sučiaupdavo, kai būdavo supykusi ar labai susikrimtusi.

– Taigi... kartu pasiėmei savo naująjį vyrą?

Jis dirstelėjo į nuplautą automobilį, dabar buvo šiek tiek arčiau jo. Bet tas neką tepadėjo. Vyriško galvos kontūrai vis dar neryškūs, jo siluetas taip ir liko blyškiai mėlynas už tamsintų automobilio langų. Buvo matyti tik ilgi plaukai ir neapžėlęs smakras. Stiklas taip atspindėjo šviesą, kad net ir amžiaus nustatyti buvo neįmanoma.

– Ar apskritai galima šitaip elgtis su Leo, Brit Mari? Ar jis išvis žino, kad kažkoks nepažįstamasis irgi čia jo laukia?

Prakeikta šypsenėlė. Kupina pašaipos. Vos krustelėjo lūpos, kurios ką tik priminė brūkšnį. Jai tai patinka, ji netgi mėgaujasi, kad jam rūpi tas bailys vairuotojo sėdynėje.

Ivanas dar kartą pabandė įžiūrėti, kas jis toks.

Neįmanoma.

Bet buvo akivaizdu, kad akys už išblizginto priekinio stiklo sergėjo, sekė jį. Ir staiga jo kūnas pasisuko, ranka pakilo. Jos palydovas atsidarė dureles ir pagaliau išdrįso išlįsti laukan.

– Ar kyla problemų?

Jauno vyro balsas. Kad jį kur velnias. Šito jis nesitikėjo.

Aukštas, kaip ir jis pats. Lygiai toks pat tamsbruvis. Plačių pečių, panašiai kaip ir jis pats.

Po paraliais, ji tiesiog pasirinko jaunesnę jo kopiją. Taip velniškai... mažai fantazijos.

– Mama, viskas gerai?

Ivanas iš pradžių nieko nesuprato.

Mama?

Tai reiškia... Tuomet tai turėtų būti... Ar tai išties jis?

– Ei, mama, ar viskas *gerai*?

Jaunuolio kūno judesiai buvo visiškai tokie pat kaip Ivano, jis smarkiai mostagavo rankomis, gestikuliavo, bet šie mostai sykiu

atrodė plastiški, be jokių pastangų išlaisvinantys erdvę aplinkui. Feliksas. Jis jau buvo pakeliui link vartų, kad įsiterptų tarp jų. Didelė ir tuščia automobilių stovėjimo aikštelė, o jie visi tuojau susitiks mažame jos lopinėlyje, savotiškame jėgos lauke.

– Feliksai? Tu? Tai buvo taip...

Dabar jis jau aiškiai matė. Jo vidurinis sūnus visai ne tokio pat ūgio – jis aukštesnis. Ir petingesnis.

– ...ar mes negalėtume, na, ar negalėtume susitikti kada... tu ir aš, Feliksai?

Tiek daug metų. Visai kaip su ja. Jei neskaičiuosim kelių minučių prieškambaryje, kai vieną vėlų vakarą abu, Feliksas ir Vincentas, pasibeldė į Leo duris ir mėgino atkalbėti brolių nuo paskutinio banko apiplėšimo. Atsidarius durims, juos, be kita ko, pasitiko ir plėšikas, pakeitęs abu pasitraukusius brolius, – jų tėvas.

– Susitikti?

– Būtų... smagu, na, sužinoti, kaip laikaisi, taigi. Kaip gyveni.

– Ne tavo reikalas, kaip aš gyvenu.

Dar prieš užduodamas klausimą jis žinojo, kad tai, kas nutiko, vis dar tūno sūnaus viduje, yra kliuvinys. Tai atsispindėjo Felikso veide.

– Bet viskas buvo taip seniai.

– To, apie ką norėčiau su tavimi, Ivanai, pasikalbėti, čia neaptarinėsim.

Veidas, kuris pasakė tiek daug, nieko nesakydamas.

Jis tarsi šnypštė: *tėvuk, tau nereikėjo dalyvauti to sumauto banko plėšime, tai kainavo tiek man, tiek Vincentui keletą metų už šitų prakeiktų šūdsienių.*

Jis stovėjo ten ir jį teisė – lyg skydas tarp dviejų buvusių sutuoktinių, kurie niekada nebesikalbės tarpusavy.

Ivanas pasižiūrėjo, kiek valandų, – šįkart į tiksintį rankinį laikrodį. Galbūt kad nereikėtų matyti paniekos, o gal todėl, kad laikas, kurį jam buvo sunku suvokti, pagaliau šį tą reiškė.

Jis reiškė, kad liko aštuoniolika minučių iki tos akimirkos, kai jo vyriausias sūnus taps laisvu žmogumi.

Kad praėjo dveji metai, kai jis neišgėrė nė lašo.

Ir jeigu gali pasikeisti jis, gali ir Leo.

Jį VEDĖ KELIŲ šimtų metrų ilgio tuneliu, tai buvo tiesi kaip styga belangė kalėjimo arterija po žvyruotu ir dulkėtu kalėjimo vidiniu kiemu. Šiurkšti marškinėlių ir kelnių medžiaga paprastai trindavo odą – bet šiandien jis to nejautė. Sargybinių batų kaukšėjimas atsimušdavo į betonines sienas – tokią dieną jis jų negirdėjo.

Tunelis buvo padalintas į vienodo ilgio atkarpas, o šias skyrė rakinamos metalinės durys. Prie kitų durų, pasukus į kairę, laiptai vedė C pastato korpusų link. Tačiau šįkart jis turėjo toliau eiti tiesiai, abiejų sargybinių akys nukrypo į lubas, kur kabėjo zyzianti stebėjimo kamera, keletas sekundžių ir spragtelėjimas – spyna buvo atrakinta iš pagrindinio apsaugos posto.

Tuo pat metu virš jų galvų kiti kaliniai buvo pakeliui į jiems paskirtus dienos darbus. Vieni į autoservisą, kiti į nedidelį fabriką rinkti žalių ir raudonų rato atramų arba rūšiuoti įvairių dydžių varžtų.

Kaip tik tai jis ir darė. Diena iš dienos, savaitė iš savaitės – pirmuosius penkerius metus pakaitomis Kumloje ir Hale, vieninteliuose Švedijos sugriežtinto režimo kalėjimuose, o paskutiniaisiais metais Esterokere. Kartu su žudikais, smogikais, narkotikų prekeiviais ir kitais bankų plėšikais jis prie slenkančio takelio rūšiuodavo rato atramų dalis. Kol ateidavo vakaras, tos kelios valandos, kai kameros jau užrakintos, – tuomet jis skaitydavo. Pirmiausia perskaitė visą policijos raportą, kuriuo remiantis vyko teismo procesas, – atskirai surašytus ikiteisminius tyrimus – apie kiekvieną jo apiplėštą banką ir šarvuotą furgoną, apie bombą Stokholmo Centrinėje stotyje, perskaitė ir tyrimą, kuriam buvo priskirta antraštė *Policijos reketas*.

Šeši tūkstančiai puslapių sauso teksto. Skaitė, kol mintinai išmoko visą tardymo ir įrodymų pateikimo protokolą, tuomet perėjo prie knygų. Tikriausiai tiek skaitymas, tiek rato atramų rūšiavimas jam buvo vienas ir tas pats – būdas blokuoti, neleisti smegenims daryti to, ką jis kitaip nuolat darė, – skaičiuoti laiko. Jis juk visada žinojo, kiek. Kiek tiksliai laiko. Laikrodis tikėjo jo viduje. Tačiau už grotų, pirmą kartą nematant besikeičiančių dienų nė metų laikų, bent jau joks išgama negalėjo jo pasiekti.

Dar vienos metalinės durys.

Vėl žvilgsniai į zyziančią stebėjimo kamerą, spragtelėjimas.

Ir jie toliau žingsniavo požeminiu tuneliu, vedančiu į laisvę, į tą pasaulį, kuriame laikas eina pirmyn.

Dabar jis vėl pradės juo naudotis. Taps jo dalimi. Pajaus sekundes, kiekvieną įkvėpimą. Jis žinojo, ką darys išėjęs pro didžiulius grotuotus kalėjimo vartus.

Viską atsiims.

Atsiims tai, ko nebėra.

Dar vienos durys. Tačiau šios – betoninėje sienoje, už jų nebuvo laiptų į kurį nors iš korpusų, nebuvo nė stebėjimo kameros. Tai durys į kalinių asmeninių daiktų sandėlį. Čia išmėtyti kur pakliuvo gulėjo džiuto maišai, nuo kurių sklido požeminio rūsio tvaikas, – juose esantys daiktai priklausė atliekantiems trumpesnę bausmę. Kartoninėse dėžėse su lapeliuose ranka užrašytais vardais dūlėjo ilgai kalinčiųjų nuosavybė, šie neturėjo kitų namų nei Esterokero kalėjimas.

– Duvnjakas?

– Taip.

– Tavo daiktai – tenai toliau, palei kairę sieną.

Kaip simboliška. Turi susirasti tą prakeiktą dėžę tarp kelių šimtu kitų ir išpakuoti prabėgusį laiką, visa, kas nutiko iki pat tos dienos, kai buvai sučiuptas. Štai. 0338 Duvnjakas. Jis nuplėšė sidabrinę lįpniją juostą ir atidarė dėžę.

Pačiame viršuje gulėjo laikrodis, kurį segėjo tąkart, kai buvo suimtas, jis rodė penkiolika po keturių – baterijos seniai išsikrovė.